

Rachunkowość rolna instrumentem kształtowania zdolności konkurencyjnej gospodarstwa rolnego.

Jednym z nieodzownych warunków sprawnego funkcjonowania indywidualnych gospodarstw rolnych jest posiadanie przez kierownika gospodarstwa informacji o ich sytuacji ekonomicznej.

Postęp produkcyjny w gospodarstwach rolnych – czynnik warunkujący funkcjonowanie na rolniczej mapie gospodarczej - podnosi efektywność gospodarowania, ale jednocześnie komplikuje proces organizacji i zarządzania gospodarstwem rolnym. Pokonanie tych trudności warunkowane jest szybkim dostępem do niezbędnych informacji. Informacja jest podstawą wyboru celów i zadań, sposobów i środków ich realizacji, warunkiem trafności sądów, decyzji i skutecznego postępowania. Bez niej nie ma racjonalnego planowania, dobrego przygotowania działań oraz maksymalnie efektywnej realizacji zadań. Zebranie informacji, a więc orientacja w tym „jak jest” pozwala odpowiedzieć na pytanie „dlaczego tak jest?”, „co będzie?” i „jak postępować?”

Informacje powinny być :

- kompletne, tj. dostarczające możliwie wszystkie potrzebne fakty szczegóły,
- dokładne i prawdziwe,
- łatwo osiągalne istotne dla sprawy i aktualne,
- dostosowane do potrzeb decyzyjnych (właściwa forma i czas),
- o odpowiedniej częstotliwości dopływu i zasięgu czasowym,
- oryginalne oraz prezentowane w dogodnej dla odbiorcy formie.

Informacja jest potrzebna na każdym etapie procesu decyzyjnego, zwłaszcza jednak przy wprowadzeniu nowych rozwiązań w zmieniających się warunkach gospodarowania. W okolicznościach silnej konkurencji niezbędne są informacje o kosztach własnych.. Dostarczanie tych danych jest głównym zadaniem rachunku kosztów, który jest bardzo ważną częścią składową rachunkowości. Na rachunkowości spoczywa bowiem zadanie grupowania danych liczbowych i określanie zależności między procesami produkcyjnymi, a wysokością kosztów.

Wykorzystanie informacji w rolnictwie ma długą tradycję, a rachunkowość wykorzystywana była jeszcze w czasach, gdy znajomość pisania i czytania należała do rzadkości. Nadzorca robotników rolnych zliczał wozy zwiezionych ziemiopłodów w ten sposób, że nacinali na laskach, kijach karby odpowiadające ilościom wozów (stąd nazywano ich karbowymi). Wraz z rozwojem nauk rolniczych doskonalila się także rachunkowość rolna. Na zebraniu Kółek Rolniczych w Wyrzysku w 1907 r. rolnik Jan Kopecki w swoim referacie postawił pytanie: „Dlaczego i jak powinien gospodarz rachować?”. Stwierdził on między innymi, że:

- *mało jest pomiędzy nami takich rolników, którzy mogliby liczbami wykazać swój majątek, mieli pewność, ile też ich praca i ich kapitał przynosi zysku,*
- *nie będzie swego majątku pewny ten gospodarz, który nie prowadzi rachunkowości.*

Obecnie Polska jako członek Unii Europejskiej realizuje rachunkowość we wspólnotowym systemie **Sieci Danych Rachunkowości Gospodarstw Rolnych Polski FADN.**

Celem rachunkowości jest ukazanie w mierniku pieniężnym:

- stanu i ruchu zasobów gospodarstwa rolnego,
- źródeł ich finansowania,
- przebiegu i wyników działalności gospodarczej.

Na system rachunkowości składają się następujące główne jej części:

- księgowość,
- rachunek kosztów
- sprawozdawczość finansowa.

Księgowość ma za zadanie tworzenie bazy danych dla systemu rachunkowości. Zajmuje się ewidencją wszelkich zmian w majątku i kapitałach podmiotu gospodarczego. Zmiany mogą być

ujmowane w jednostkach naturalnych (kg, t, m, szt.), wówczas mamy do czynienia z księgowością ilościową, lub też w jednostkach pieniężnych – księgowość wartościowa (finansowa).

Rachunek kosztów obejmuje działania służące odzwierciedleniu procesu zaopatrzenia, produkcji i bytu w ustalonym przedziale czasu.

Sprawozdawczość finansowa obejmuje zestaw informacji wytwarzanych przez system rachunkowości. To ewidencja działalności gospodarstwa i jego stanu finansowego.

Podstawowe pojęcia z zakresu ekonomiki rolnictwa.

Amortyzacja jest to proces fizycznego i „moralnego” zużycia środków trwałych w związku z upływem czasu. Brak funduszu amortyzacyjnego (nieuwzględnianie konieczności odtworzenia majątku) powoduje dekapitalizację gospodarstwa, a w dalszej kolejności jego upadek.

Akumulacja jest to część dochodu rolniczego netto przeznaczona na rozwój gospodarstwa, czyli inwestycje i podniesienie kapitału własnego. Dla normalnego rozwoju akumulacja powinna wynosić 10 – 30% dochodu rolniczego netto (czyli z uwzględnieniem amortyzacji).

Bilans majątkowy – jest to dwustronne wartościowe zestawienie składników majątkowych i źródeł ich pochodzenia, sporządzone w określonej formie i na ściśle określony dzień. Bilans odzwierciedla dwoisty charakter majątku gospodarstwa i oznacza pewien stan równowagi ekonomicznej, gdzie elementami równoważącymi są aktywa i pasywa. Podstawowym źródłem informacji o stanie majątkowym jest **inventaryzacja**, czyli ogół czynności związanych z ustaleniem rzeczywistego stanu składników majątkowych na ściśle określony dzień, w celu sprawdzenia danych wynikających z ewidencji księgowej.

Aktywa gospodarstwa rolnego – są to wyrażane w pieniądzu rzeczowe i pieniężne środki gospodarcze, takie jak np. budynki, budowle, inwentarz żywy, maszyny, produkty roślinne, nawozy mineralne, gotówka w kasie i na rachunkach bankowych. Aktywa przedstawiają majątek z punktu widzenia zaangażowania go w procesach produkcji, tzn. wskazują, w czym dany majątek jest „ulokowany”.

AKTYWA

Majątek obrotowy

- rzeczowy majątek obrotowy
- należności
- papiery wartościowe przeznaczone do obrotu
- środki pieniężne

Majątek trwały

- wartości materialne i prawne
- rzeczowy majątek trwały
- finansowy majątek trwały
- należności długoterminowe

Pasywa gospodarstwa rolnego są to jego kapitały i fundusze. Przedstawiają one majątek z punktu widzenia źródeł jego pochodzenia

PASYWA

Kapitały własne

- kapitały powierzone
- kapitały samofinansowania

Kapitały obce

- kredyty bankowe
- zobowiązania

Rolnik prowadzący zapisy rachunkowe:

- może na bieżąco kontrolować wyniki swojej działalności, między innymi rozliczenia z kontrahentami,
- podnosi swoją wiedzę z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym,
- posiada wiarygodną dokumentację (**Raport Indywidualny - RI**) do ewentualnego przedstawienia w obsługującym go banku,

- może porównać swoje wyniki produkcyjne i finansowe z innymi nie tylko poprzez wykonanie raportu porównawczego dla jego gospodarstwa przez IERiGŻ PIB, ale też dzięki wiedzy medialnej czy sąsiedzkiej,
- znając strukturę kosztów może podjąć działania w celu ich zmniejszenia,
- wie w końcu czy, dlaczego gdzie i ile „mu się nie opłaca” (opłaca).

Analiza kosztów produkcji jest obecnie szczególnie uzasadniona. Ich wielkość jest głównym czynnikiem opłacalności. Koszty rosną szybko, niektóre z nich w znacznym stopniu są zależne od rolnika, a więc mogą być przez niego regulowane – ograniczane. Znajomość wielkości poszczególnych kosztów pozwala wskazać, które z nich można minimalizować poprzez zmianę licznych czynników produkcji. Liczenie kosztów w gospodarstwach rolnych nie jest, niestety, powszechne. Spora jeszcze grupa rolników w miarę prawidłowo oceni „na oko” bieżące plony, jednak zbiorów nie waży, nie zapisuje ich wielkości, w konsekwencji nie zna faktycznego ich zużycia. **Aby ponosić zwiększone koszty wystarczy stracić z pola widzenia bieżące koszty produkcji.**

Chociaż niechęć rolników do „papierów” i całej tej „buchalterii” jest zrozumiała, by nie napisać – sympatyczna, to jednak należy stanowczo podkreślić, że rejestracja zaszczości gospodarczych i składników majątkowych jest nieodzownym warunkiem sensownego zarządzania gospodarstwem rolnym. Rachunkowość jako instrument zarządzania z trudem, ale konsekwentnie znajduje akceptację w świadomości kierowników gospodarstw rolnych. Coraz więcej rolników nie ogranicza się do beznamiętnych zapisów (podawania danych), lecz analizuje zaszczości i ich ekonomiczne skutki. Rachunkowość rolna staje się rolnikowi już nie tyle przydatna, co wręcz niezbędna. Stanowić zaczyna naturalną część jego warsztatu pracy i umiejętności. I co istotne – przestaje być złowieszczym zwiastunem podatków, a staje się atrybutem przynależności do rolniczej elity.

Opracowanie:
Współpraca:

Elżbieta Różańska
Jerzy Terlecki
WODR Poznań

Materiały źródłowe u autorów.